

6. У структурному відношенні дискусія регламентована і організована.
7. Поле аргументування дискусії розвивається під дією процесу обміну думками по мірі прояснення предмету розбіжностей.
8. Дискусія може бути визначена як форма наукової пізнавальної діяльності.
9. На відміну від суперечки з її конфліктністю і боротьбою думок дискусія тяжіє до компромісу, до підведення тез під загальну підставу, до уточнення термінології, узагальнення методик, формулювання єдиної методології. Аналізуючи основні аргументативні прийоми політичної полеміки, слід виділити диспут та дебати як вид аргументування, які часто розглядаються як рівнозначні поняття. На думку А. Д. Белової, пануюча точка зору полягає в тому, що дані форми аргументування є формою наукової суперечки. Відмінними рисами диспуту є наступні:
 1. Диспут – це завжди публічна суперечка (суперечка ж може здійснюватися і в міжособовій формі).
 2. Предметом диспуту як публічної суперечки служить наукова або суспільно-значуща тема.
 3. По організаційній структурі диспут характеризується широко варійованою формою обговорення: публічний захист тез, обговорення дисертації і т.д.
 4. На відміну від дискусії диспут не тільки прояснює підстави, але і затверджує позиції тих, хто сперечається. Нерідко остання обставина в диспуті має домінуюче значення [2, с. 43].
- Полеміка як вид аргументування (у перекладі із старогрецького – ворожий, непримиренний) відрізняється від раніше проаналізованих форм, хоча в літературі вона часом висвітлюється то як синонім суперечки, то як рівнозначне поняття дискусії [2, с. 123]. Л.В. Соловей виділяє наступні ознаки полеміки:
 1. Це боротьба, конфлікт думок, що доходять до суперечності.
 2. У полеміці засобами протистояння служать певні думки, доведені до підстав. Відмінність між думками і підставами пов'язана з тим, що перші виражають рівень явища, а другі – сутнісний рівень. Відповідно до цього концептуальна суперечка про суть є полемікою.
 3. Якщо суперечка як боротьба думок полягає в затвердженні власної тези і в спростуванні, запереченні тези опонента, то полеміка є діалектичне заперечення, зняття підстави протилежної сторони.
 4. Кваліфікація полеміки як зняття протилежностей, характеризує її як певну форму розвитку уявлень про предмет обговорення, хоча вона не досягається компромісом в області підведення тез під загальну підставу. Безкомпромисність полеміки обумовлена непримиренністю, протилежністю підстав, їх антагоністичним характером.
 5. На відміну від суперечки полеміка ведеться в організованих формах, але ця організованість не ріднить її з дискусією. Дискусія регламентована, вона звичайно протікає у формах конференцій, конгресів, наукових симпозіумів, в роботі проблемних груп і т.п. Полеміка в цьому сенсі не має регламенту, вона організована не конвенціями наукового співтовариства, а існуючими в суспільстві стереотипами і нормами.
 6. Полеміка представляється найбільш адекватною формою обговорення питань, що мають соціально-політичне значення [5, с. 133].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи усе згадане вище, можемо стверджувати, що аргументація, будучи складним процесом, який базується на техніці переконання, є формою діяльності людини, в якій вона реалізує себе як мовна особистість, і в якій опиняються задіяними її знання, система цінностей, комунікативні навички і логічна культура, соціальні параметри аргументативної ситуації. Отже, складна природа аргументації заслуговує подальшого дослідження та широкого аналітичного вивчення.

Література:

1. Баранов А. Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход) / А. Н. Баранов // Автореф. дис. д-ра филол. наук. – М., 2000. – 48 с.
2. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К. : КНУ, 2003. – 300 с.
3. Васильев Л. Г. Прагматика аргумента: коммуникативный подход / Л. Г. Васильев. – Тверь : Тверской лингвистический меридиан, 1999. – 350 с.
4. Мандрица В. М. Искусство делового общения / В. М. Мандрица. – М. : Наука, 2003. – 127 с.
5. Соловей Л. В. Основы ораторского искусства / Л. В. Соловей. – К. : Знання, 2002. – 354 с.

УДК 81' 373.2: 81' 371

Г. П. Лукаш,

Донецький національний університет, м. Вінниця

МЕТАФОРА ЯК КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНА ФОРМА КУЛЬТУРИ У ДИСКУРСІ КОНОТАТИВНИХ ВЛАСНИХ НАЗВ

Простежено механізм появи метафори як когнітивно-лінгвістичної форми культури, з'ясовано способи творення онімних метафор; окреслено особливості актуалізації конотативних власних назв в усному мовленні і визначено умови їх сучасного використання.

Ключові слова: метафора, когнітивна метафора, онімна номінація, ментефакт, конотонім.

Прослежен механизм появления метафоры как когнитивно-лингвистической формы культуры, выяснены способы создания онимной метафоры; очерчены особенности актуализации коннотативных имён в устной речи и определены условия их современного использования.

Ключевые слова: метафора, когнитивная метафора, онимная номинация, ментефакт, коннотоним.

The mechanism of occurrence of metaphor as cognitive-linguistic forms of culture will examine, ways of creating metaphors of proper names clarified, outlines the features of actualization connotative names in speech and the conditions for their modern use.

Keywords: metaphor, cognitive metaphor, nomination of proper names, mentefakt, connotonim.

Метафора уже давно стала предметом міждисциплінарного дослідження. Сьогодні проблематикою метафори цікавляться у полі багатьох гуманітарних дисциплін: психології, філософії, логіки, риторики, культурології. Це обумовлено тим, що «метафора пронизує усе наше повсякденне життя і виявляється не тільки у мові, а й у мисленні і в дії» [4, с. 387].

Результати останніх досліджень дозволяють припустити, що метафори беруть активну участь у формуванні особистісної моделі світу, відіграють важливу роль в інтеграції мови, мислення і сприйняття світу. Тому метафора, залишаючись у колі інтересів лінгвістики, головним чином вивчається зараз у психології, когнітивній науці і в теорії штучного інтелекту [6, с. 135]. Це підтверджує беззаперечну **актуальність** обраного аспекту вивчення метафори

Мета роботи – спроба простежити механізм появи метафори як когнітивно-лінгвістичної форми культури на прикладах розширення онімного значення в конотативних власних назвах. Із наведеної мети випливають такі **завдання**: 1) проаналізувати вплив когнітивних регуляторів на процес семантичного розширення власних назв; 2) з'ясувати роль; 3) визначити типологію метафоричних імен.

Матеріалом дослідження слугували узуальні та оказіональні конотативні власні назви (конотоніми) української мови. У питаннях когнітивного оброблення та перероблення інформації онімна лексика – вагомий чинник, бо саме імена органічно пов'язані з подіями, ситуаціями, з особами, а також з іншими концептами, які «входять в нашу пам'ять передусім через ім'я <...>, що слугує ніби клавішею, натиснувши на яку, ми розкриваємо одне з незліченних сховищ пам'яті» [2, с. 39]. Оніми використовуються ментальним лексиконом як компактне вмістилище значної інформації в малій формі і становлять зручну форму поєднання мовної та позамовної інформації.

Т. В. Чернігівська, відомий російський біолог, лінгвіст і психолог, що спеціалізується на питаннях нейронауки і психолінгвістики, відзначає складність розуміння того, що таке свідомість і які принципи організації мозку, який нею володіє, не тільки через ясно виражену Роджером Пенроузом причину (свідомість не може бути зведена до обчислення, тому живий мозок наділений здатністю до розуміння, а це – особлива «необчислювана здатність», що базується на аналогових процедурах; всередині мозку функціонує щось на кшталт «аналогового комп'ютера»). Складно також збагнути це і через геніальне передбачення Курта Геделя, найбільш відома форма теореми якого «Про формально нерозв'язні пропозиції Principia mathematica та споріднених систем», доведена ще у 1931 році, засвідчує, що формальна система, досить потужна, щоб поєднувати в собі формулювання тверджень звичайної арифметики і стандартну логіку, не може бути одночасно повною і несуперечливою. Із теореми К. Геделя, зокрема, випливає, що інтуїцію і розуміння неможливо звести до будь-якого набору правил, і саме ці риси, а не тільки здатність до виведення алгоритмів, характеризують людину як вид і забезпечуються надскладним мозком [8, с. 119].

Беручи це твердження до уваги, зауважимо, що метафоричний спосіб «схоплення світу» за низкою ознак відрізняється від логічного. Як відзначає Х. Ортега-і-Гассет, «метафора – це дія розуму, за допомогою якого ми осягаємо те, що не під силу поняттям. За допомогою близького і підручного ми можемо подумки торкнутися віддаленого і недосяжного. Метафора подовжує радіус дії думки, становлячи собою у сфері логіки щось на зразок вудки або рушниць. Я не хочу сказати, ніби завдяки їй долаються межі мислення. Вона лише забезпечує практичний доступ до того, що видніється на межі досяжного. Без неї на обрії свідомості залишалася б необроблена ділянка, що в принципі належить до юрисдикції розуму, але насправді невідома й неприборкана» [5].

У сучасній лінгвістиці прийнято розрізняти поняття *когнітивна метафора* і *мовна метафора*. Першу називають власне метафорою, а другу – метафоричним виразом. Метафора становить собою спосіб думати про одну сферу крізь призму іншої, а метафоричний вираз ніби «омовлює» цей спосіб. Когнітивна метафора може бути виражена на лише мовними засобами, а й послідовністю жестів чи ритуальних дій. На думку Г.І. Берестнева, саме предметні метафори лежать в основі базового культурного коду кожного народу, а не мовні, оскільки виникають значно раніше мовних [1, с. 38].

Дж. Лакофф і М. Джонсон називають три галузі концептуальних структур, що слугують джерелами утворення метафор: по-перше, сфера «фізичного», речей та ідей як таких, що існують незалежно від нас; по-друге, сфера культурних установок та цінностей; по-третє, інтелектуальна діяльність. Метафора утворюються тоді, коли ми обираємо якийсь ментефакт, який належить одній із цих концептуальних структур, і зіставляємо його з іншим ментефактом, що входить до іншої структури. Тим самим ми структуруємо одну концептуальну галузь в термінах іншої [4, с. 389]. При цьому відзначимо, що ментефакти як одиниці змісту свідомості «можуть розглядатися з точки зору різних рівнів, які визначаються широтою охоплення тих сукупностей знань й уявлень, до яких вони входять [3, с. 44].

Метафора – наслідок вторинної номінації. Основними причинами вторинної онімної номінації вважають: а) зміни в житті суспільства, наслідком чого є поглиблення знань про предмети та явища реального світу; б) зміни вже поіменованих об'єктів (при збереженні попереднього найменування). У зв'язку з тим, що наявні мовні засоби недостатньо задовольняють комунікативні та експресивні потреби мовного колективу, певна частина номінативного фонду весь час оновлюється незалежно від змін у світі об'єктів номінації; в) емоційно-експресивні чинники, пов'язані з відображенням у вторинній номінації оцінної й прагматичної програм комунікації, з об'єктивно існуючими у системі «номінатор – денотат» взаємозв'язками і з суб'єктивним ставленням суб'єкта номінації до об'єкта [9, с. 7].

Виникнення метафори пов'язано із усіма цими причинами, найтісніше – із необхідністю посилити експресивну та оцінну сфери мовного спілкування. У Н.В. Подольської («Словарь русской ономастической терминологии») зазначено термін «метафоричне ім'я»: «власна назва, що виникла в результаті перенесення імені з одного об'єкта на інший при справжній або передбачуваній подібності цих об'єктів» [7, с. 86]. Дослідниця наводить приклади: гора *Вінець*, скеля *Катерина Велика*, камінь *Кобилячі Ребра*, прізвиська *Старий Дуб*, *Коза*, *Дошка* тощо. Вона розрізняє процеси метафоризації, коли відбувається онімізація апелювати й загальна назва стає онімом, та трансонімізації, коли власна назва переноситься з об'єкта на об'єкт. Метафоричне ім'я – це особливий лінгво-когнітивний інструмент пізнання.

Дж. Лакофф і М. Джонсон виділяють три види метафор: структурні, орієнтаційні й онтологічні. Структурні метафори утворюються тоді, коли одне поняття структурно метафорично упорядковується в термінах іншого. Наведені Н. В. Подольською приклади належать, на нашу думку, саме до структурних метафоричних імен.

Орієнтаційні метафори формуються шляхом організації цілої системи понять за зразком якоїсь іншої системи. Передусім це метафори, пов'язані з просторовою орієнтацією, наприклад, протиставлення *вгору/вниз*; *центральний/периферійний*; *мілкий/глибокий*. Найтиповіші для європейської культури метафори цього типу – «позитив – верх»: *верх насолоди*; *піднімається вгору*; *висока кість* / «негатив – низ»: *низькі цілі*; *низькопробний*; *ціни впали*, *низький рівень* тощо. Відбито це і у власних назвах, де гора символізує бажаний наслідок усіх прагнень. Наприклад, побутові метафори висловлюють ідею досягнення: *Олімп: владний Олімп, театральний олімп, вчений олімп, олімп слави* та ін. Найвищі досягнення може символізувати відома назва гори, наприклад, *Монблан*, *Еверест*, *Говерла*. І при цьому «Берестечко» все одно *Еверестом* вивисується над більшістю інших спроб українських авторів літературно використати сумні події вітчизняної історії... (Національний альянс, 12.05.2010). *Це Мета, Висота, Еверест... Обрубати! По коліна обрізати, запхати в понурий канон* (Охрімівич А. Замкнутий простір). Конотативні власні назви, або конотоніми, належать до орієнтаційних метафор.

Окремий випадок онімної метафоризації становить контамінація значень двох слів, коли виявляється метафоричність різних ступенів – сильнішого і слабшого. Так, географічний стереотип 'гора, високе місце' – досить потужна сила, яка може підпорядковувати навіть давно усталені конотеми. Наприклад, у фразі «*Любов свята, що на Голгофу вища*» (Гуменюк Н. Із вірою, що день настане праведний) значення *Голгофи* як гори тісно поєднується із семантикою *Голгофи* як місця страсти, муки і навіть переважає це хрестоматійне значення. Старе значення ніби вступає в конфлікт із новим. Для пояснення подібних процесів Дж. Лакофф і М. Джонсон вводять поняття «індекс пріоритетів». Конотема 'Голгофа як гора' відзначається несподіваністю, незвичністю, внаслідок чого посідає більш вагомe місце.

За ознакою *центральної/периферійної* в нашому усному мовленні вибудовується перелік назв міст, що вказують на віддаленість: *Київ складається з «понаєхів» з Хацапетівки, Кіслодріщенків, Тмутараканів, Бердичевів, Жмеринок, Крижополів* (Київ – Файна Меморія). І вже зовсім парадоксально звучить вираз *Хацапетівка-смі* (Тиждень, 05.02.2008, стаття Іди Вор, де вона розмірковує про причини появи страхітливих новобудов у Києві): поєднання поняття периферії із назвою відомого у світі ділового центру. Це також орієнтаційні метафоричні імена.

Третій тип метафори – онтологічні метафори – сприяють тому, що події та дії можуть усвідомлюватися як об'єкти, а процеси, стани – як предметні сутності. Так, політику зради, хитрощів, інтриганства називають *Візантією: Зрада. Зрада. І ще раз зрада. Ах, суцільна Візантія з її придворними інтригами...* (ХайВей, 10.07.2006). Ситуація, коли бажання співати охоплює багатьох присутніх, – *Італія: Якесь Італія – усі співають!* (Винниченко В. Хоч!). Певну проблему становить аналіз випадків уживання власних назв, які начебто є метафорами, але, відчутно охоплені силовим полем конотонімізації, вони ніби завернули у цьому польоті. Їх образність надзвичайно у такому стані увиразнилась, збагатившись якоюсь перехідною непевністю у значенні: чи то ще думати про справжнього референта – конкретну об'єктну сутність, чи то сприймати уже узагальнене явище. Здебільшого це відбувається у текстах-сентенціях, текстах-роздумах, які налаштовують читача на життєвськi міркування. *Заллють бетоном і небесну твердь, А поки смог парує над землею, У світі, затехніченому вицертъ, доволі кепсько можеться Антею* (Бортняк А. Доля Антея). Або у Ліни Костенко: *Як важко быть Антесем на асфальті!* (Костенко Л. Малина, м'ята, дим і димарі...). Антея – героя грецької міфології, велетня, сина Посейдона і Геї, який був непереможним, доки торкався землі, своєї матері, що давала йому нових сил – перенесено в інші часи, інші умови та інший текст. Складно визначити, хто він тут – античний герой чи сучасна людина, яку відірвано від землі і якій це важко відчувати, метафора це чи конотонім. Оскільки все ж зв'язок з образом Антея і з культурним текстом (міфом давньої Греції) дуже міцний, вважаємо таке вживання власної назви метафоричним. Подібний, на нашу думку, приклад: *Той, хто пізнав в мистецтві лиш ази, був Мікеланджело Буонаротті* (Ліна Костенко). Загальновідомий факт: Мікеланджело, перебуваючи в zenіті слави, сказав, що він у мистецтві пізнав лиш ази. У Ліни Костенко фраза побудована таким чином, що передбачає продовження, спонукає до думки: а хто ж тоді ті, хто ази не пізнав? Чи їх можна віднести до митців? І у такому контексті ім'я *Мікеланджело Буонаротті* сприймається як узагальнене іменування великого майстра. Пор.: *Українського Мікеланджело знає світ, але не знає Україна* (про скульптора Івана-Георгія Пінзеля, «Урядовий кур'єр», 24.04.2002). У цьому тексті ім'я одного з велетнів епохи Відродження є конотонімом, воно спирається на стереотипну модель «український *хтось*». У Ліни Костенко названий онім сягає висот символічності. Інший приклад: *Коли Єрусалим зруйновано, то трагедія не в тому, що лицарям стає непотрібен військовий обладунок, а в тому, що немає куди ходити на прощу* (Березовчук Л. Поруйнування Єрусалима). Топонім *Єрусалим* має кілька значень: 'місто, за яке билися хрестоносці'; 'християнська святиня'; 'новозавітна церква' – і всі ці значення реалізуються у тексті.

Заслужують на увагу випадки онімної метафоричної гри: *Кожне болото свого Сусаніна хвалить* (Флоріан Боднар); *Нікому тут не Еверест, обом Голгофа* (Н. Гуменюк); *Щоб заслужить Дантеса, спочатку, певне, треба быть поетом* (Б. Олійник); *Немає Моцарта – ніхто не Сальєрі* (Л. Костенко). У наступному прикладі – *І Венера Мілоська відбилась від рук* (зб. «Україна сміється») – каламбур будується переважно на обігранні сполучення *відбилась від рук* і прихованої фонової інформації про Венеру Мілоську як «скульптуру без рук».

Метафора народжується в поетичному контексті, є елементом його структури, який диктується текстом і з нього впливає, очікується його настроєм. Смісл метафори передбачається способом «співіснування з текстом». Конотонім же є згустком ціннісного судження, інтегратором людського досвіду, осягається через інтелектуальну інтерпретацію, він ніби повторюваний спалах метафоричного смислу. Метафора викликає відгук у душі завдяки новизні смислу, несподіваності, конотонім – завдяки «упізнанню» знайомого, пригадуванню заданої інформації, пошукам спільного між «першим іменем» і другим, конотонімним. Предметний образ у метафорі тьмяніє, насичується асоціативно-образними відтінками, грає, живе, рухається. У конотонімі референт зберігає більшу статику, він хоча й не посідає перше місце, поступаючись ним на користь новому значенню, але ніби поважно височіє над іншими семемними характеристиками і здатний повертатись різними боками, виявляти «портретну строкатість», тримаючи при цьому зв'язок із своїм часом, простором і культурним текстом.

У метафорі набуває свого вираження національно-специфічний зміст мислення. До того ж метафора антропоцентрична: вона зіставляє різні сутності із людськими параметрами знань та уявлень, із системою загальнолюдських цінностей.

Культурна конотація виникає у перебігу інтерпретації асоціативно-образної бази метафори, її зіставлення з культурними еталонами. У цьому процесі окремі семи посилюються, утворюючи низку асоціацій. Як, яким чином виникнуть ці асоціації, передбачити практично неможливо, оскільки такі асоціації не підлягають логіці здорового глузду.

Таким чином, метафора становить важливу когнітивну форму культури, тому її дослідження у цьому ракурсі є достатньо перспективним. Дискурс конотативних власних назв слугує таким когнітивним лінгвістичним утворенням, яке конструює ментальний і мовний простір культури, що активно реалізується у мовленнєвій діяльності.

Література:

1. Берестнев Г. И. К философии слова (лингвокультурологический аспект) / Г. И. Берестнев // Вопросы языкознания. – 2008, № 1. – С. 37–65.
2. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Монографія / О. Ю. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 328 с.
3. Красных В. В. Когнитивная подсистема лингвокультуры: возможные пути исследования / В. В. Красных // Язык и общество, 2012. – М. : Макс Пресс, 2012. – Вып. 45. – 92 с.
4. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живём / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры: Сб. научн. тр.: Пер. с англ., фр., нем., исп., польс. яз. – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
5. Ортега-и-Гассет Х. Две главные метафоры [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://orel.rsl.ru/nettext/foreing/Ortega-igtasse/kant.html>
6. Петров В.В. Метафора: от семантических представлений к когнитивному анализу // Вопросы языкознания.– 1990. – № 3. – С. 132–140.

7. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
8. Черниговская Т. В. От коммуникационных сигналов к языку и мышлению человека: эволюция или революция? / Т. В. Черниговская // Российский физиологический журнал им. И. М. Сеченова, – 2008. – № 9. – С. 117–128.
9. Шаповал О. С. Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці 80-90-х рр. XX ст.: Автореф.... канд. дис. / О. С. Шаповал. – К., 2003. – 20 с.

УДК 811.161.2'276.6

Т. О. Луковенко,

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

ДО ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ (ПРОФЕСІОНАЛІЗМІВ)

Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячених дослідженню проблеми класифікації спеціальної лексики. У пропонованій праці розглянуто функціонування професіоналізмів як невід'ємної складової спеціальної лексики. Проаналізовано критерії розмежування термінів та професіоналізмів.

Ключові слова: спеціальна лексика, термінологія, термін, професіоналізм.

Статья продолжает цикл публикаций автора, посвященный исследованию проблемы классификации специальной лексики. В предложенной работе рассмотрено функционирование профессионализмов как неотъемлемой составляющей специальной лексики. Проанализировано критерии разграничения терминов и профессионализмов.

Ключевые слова: специальная лексика, терминология, термин, профессионализм.

This article continues the series of publications which are dedicated to the problem of classification of special vocabulary. In the present work we are dealing with the operation of professionalisms as an integral part of special vocabulary. The distinction between the terms and jargon are analyzed. Analysis of scientific studies of A. N. Akhmanova, A. Vasiliev, S. Hlovanovoyi, V. Grinyova, N. Zhirmunski, T. Podolski, A. Prystayko, S. Superanskoyi, T. Selov, A. Mikhailov, A. Pavlova, A. Romanov etc. for many decades have repeatedly raised concerns about outlining clear criteria for the distinction between the term and professionalism which demonstrates the lack of a unified view of jargon place in the system of specific lexical items currently. This gives grounds to the author to qualify the risen question as actual problem of modern linguistics. The purpose of the proposed study is to analyze and systematize scientific views on professionalism as an integral part of special vocabulary. Special lexicon is interpreted as vocabulary words or word-combinations, which call objects and concepts inherent in the different sectors of employment or human rights and are not being generally used. The defining features of special vocabulary are believed to be: the recycled lexical items; relatively little use of it; impossibility of partial transformations of elements without the consent with traditional industry; specificity of antonymic relations; preservation of denotative connection; sometimes literal impossibility of translation. The objective of the research is to review the main criteria for differentiation of terms and jargon. Particular attention is paid to the operation of professional jargon. The author believes that professionalisms and professional jargon as units of professional communication are means of expressing certain communicative and pragmatic information, illustrators of interactions between professional communicators, implement it subjective or objective modality.

Key words: special vocabulary, terminology, the term, professionalism.

У термінознавчих розвідках упродовж багатьох десятиліть неодноразово порушували питання щодо окреслення чітких критеріїв розмежування понять термін і професіоналізм. Цій проблемі присвячено наукові студії О. Ахманової, Н. Васильєва, О. Глованової, С. Гриньова, В. Жирмунського, Н. Подольської, Т. Пристайко, О. Суперанської, С. Шелова та ін. До дискусії долучилися Т. Михайлова, О. Павлова, О. Романова та ін. Проте єдиного погляду на місце професіоналізмів у системі спеціальних лексичних одиниць наразі немає. Це дає підстави кваліфікувати порушене питання як актуальну проблему сучасного мовознавства.

Метою пропонованого дослідження є аналіз і систематизація поглядів науковців на професіоналізми як невід'ємну складову спеціальної лексики.

Спеціальна лексика – це слова чи словосполучення, які називають предмети й поняття, що притаманні різним галузям трудової діяльності людини і не є загальноживаними [10, с. 522].

Визначальними рисами спеціальної лексики вважають: вторинне використання лексичних одиниць; обмеженість сфери використання; неможливість часткових трансформацій елементів без узгодження з традицією галузі; специфіку полісемічних та антонімічних відношень; збереження денотативного зв'язку; інколи неможливість дослівного перекладу на інші мови [12, с. 42].

Загальновизнано, що термінологічний статус мають номінативні одиниці трьох класів, які співвіднесені у сфері наукової мови зі спеціальним поняттям чи об'єктом: терміни, номени, професіоналізми.

Завдання нашої розвідки – розгляд основних критеріїв розмежування термінів та професіоналізмів.

На доцільності розмежування термінів і професіоналізмів, які разом становлять поняття спеціальної субмови, наголошують О. Глованова, А. Д'яков, А. Калінін, Т. Кияк, З. Куделько, Т. Михайлова та інші мовознавці.

Так, А. Калінін вважає, що різниця між терміном і професіоналізмом в тому, що термін – це «абсолютно офіційне, прийняте й узаконене в певній галузі науки, виробництва, сільського господарства, техніки позначення, назва будь-якого поняття, а професіоналізм – напівофіційне слово, що розповсюджене (частіше у розмовній мові) серед людей певної професії, спеціальності, не є строгим, науково визначеним поняттям» [4, с. 140].

Т. Пристайко акцентує на тому, що терміни і професіоналізми, маючи близьку або тотожну семантичну характеристику, різко розрізняються узусом, орієнтацією на сферу вживання. Дослідниця зауважує, що обмеження професіоналізмів розмовним стилем професійного спілкування визначає основні онтологічні відмінності від термінів: їх вторинність і образність [9, с. 49].

С. Шелов, розглядаючи опозицію між термінами й професіоналізмами, виділяє такі характеристики останніх: 1) більша або менша ненормованість уживання слова або словосполучення в певному його значенні; 2) функціонально-стильова обмеженість уживання; 3) наявність емоційно-експресивних конотацій [14, с. 82].

На думку З. Комарової, професіоналізми певної галузі знань характеризують менш виражені, у порівнянні з термінами, системні зв'язки [6, с. 18].